

ЧОВЕКЪТ ИЗРЕЧЕНИЕ*

Богдан Богданов

Йордан Радичков е човек, който предизвиква словото - и своето собствено, но и на другите. Мълчи си и току каже нещо кратко, изпълнено със смисъл или се разприказва ситно и бързо, за да свърже неща, които не изглеждат да са във връзка. Но и човешкото слово предизвиква Радичков. Настройва го "мизологично" и го оставя да казва, че днешните думи приличали на обезценени левчета, или прави от него "филолог", кара го да се любува на думи, да занича в речници и да се възхищава на звучни имена.

Изглежда "филологията" е виновна за странното определение за човек в "Акустичното гърне" - човекът бил "едно много дълго изречение". Ако го попиташ какъв смисъл влага в това, ще се усмихне и вместо да отговори, ще разкаже нещо. Ако все пак отговори, най-много да замени това определение с друго подобно.

Вероятно постъпва така, защото не вярва, че нещата съществуват толкова сигурно в своята отделност. Според него не бива да се спираме на нищо за дълго време. Тъй като всичко е свързано, ще разберем по-добре едно нещо, ако не му пречим да се смеси с друго. Оттук и грижата нещата и думите да са отворени към други неща и думи. Разбира се, Радичков внимава и за обратното - да не би нещата и думите да се отворят дотам, че да изтекат в магмата на чистата същност. Човек би могъл да си го позволи, ако е сам в света и не е свързан с ятото на останалите хора. Но не е така, собствените изречения са винаги вплетени в още по-дългото изречение на човешкото ято. Писателят, разбира се, е особена птица. Независимо от това и той е вътре в птичия свят и може да го проломява само от време навреме, колкото да напомня на другите птици, че светът и птичата вселена не съвпадат.

Та поради тази свързаност доброто разбиране на едно нещо не става отделно и включва не само разбирането на други неща, но и суматохата на човешкото ято. Затова и Радичковото определение за човека като дълго изречение естествено включва суматохата, до която води тази формула. Не че тя е без свой смисъл или не е изплетена от повече смисли. Но по-важна нейна съставка е, че я налитат тълкуватели. Като я разперушинват на значения и подзначения и влизат в словесни схватки, те биват подмамани да бъдат заедно. Именно тази заедност доставя радост на Радичков. Оттук и неговата привързаност към театъра и към онази картина, която му служи като прамодел за човешкото струпване - скупчените по клоните на крушево дърво свраки. Човешкото е скупченост и врява, прислоненост към другите и другото.

Познавам Радичков от нетипична за него ситуация, от участието ни в общи обсъждания. Аз ръководя, прекъсвам, грижа се да не се разпадне обсъждането. Деловит съм, имам пред очи конкретни цели. Той слуша отсъстващо. Занимава го повече това, което от памтивека е същото. Следя топлата му безучастност и се опитвам да го въвлека в разговора. Питам го за мнението му. Най-често той разказва нещо - някаква история. На пръв поглед тя няма отношение към разглеждания въпрос. Отношението обаче е налице. Посредством разказите си

* Текстът е публикуван в сп. Театър, както и във http://glavlit.ru:81/iordan_5.html

дискретно ни казва все едно и също нещо - обсъжданият въпрос може да се разгледа по-ефективно, ако се преобразува в мотив, свързан с други мотиви в една реална човешка ситуация. Повтарящ се низ от напомняния - че не сме сами в света, че има и други хора, че и хората не са сами на този свят, а че отвъд има нещо друго, за което не бива да забравяме. Един Диоген, който гледа отстранен човешкото всекидневие и показва с прости жестове, че то не е това, което си мислим за него. И един Сократ, който заплита трудните си послания в съвсем обикновено слово.

Такава е задачата на писателя - да напомня за важни неща, които не са пред погледа, като отваря затворените в себе си думи, идеи и неща и пречиства езика от лошите наслоения на всекидневното му ползване. Творчеството на Радичков се помещава без остатък в тази формула. Езикът и идеите му са простор за всички, които нямат времето и таланта постоянно да отместват натежаващия близък хоризонт на лошата всекидневност.

Това, което е правил цял живот в паешкото дебнене над думи и ситуации, виждам в умален вид в една картина от "Акустичното гърне". Той седи в кухнята, закусва и гледа през прозореца виещия се дим от комина на съседна къща. Денят не е отворил очи. Зимен ден в неразчленена сивота. Пролуката от него е вдигнатата граница между дима и собственото писане. Също като дима и то лъкатуши нагоре, за да потъне в сивото човешко небе. Тези отваряния на нещата и думите за Радичков не са поезия, а действителни състояния. Големият писател живее в друг свят и понеже се чувства самотен, иска чрез измамата на общия език да ни накара да споделим опита му. Пълно споделяне няма, но се случват блажени моменти, когато поведени от майсторските му изречения, попадаме за няколко мига в дългото човешко изречение, което ни издига до общото небе.